

**1. *Genistella sagittalis* (L.) GAMS — kručinečka
křídlatá Tab. 74/3**

Genistella sagittalis (LINNAEUS) GAMS in HEGI III. Fl. Mitteleur. 4/3: 1196, 1925. — Syn.: *Genista sagittalis* L. Sp. Pl. 710, 1753. — *Genistella racemosa* MOENCH Meth. Pl. 133, 1794, nom. illeg. — *Saltzwedelia sagittalis* (L.) G., M. et SCH Fl. Wetter. 2: 498, 1800. — *Cytisus sagittalis* (L.) KOCH Syn. Fl. Germ. 157, 1835. — *Syspone sagittalis* (L.) GRISEB. Spicil. Fl. Rumel. 1: 5, 1843. — *Telinaria sagittalis* (L.) C. PRESL Abh. Königl. Böhm. Ges. Wiss., ser. 5, 3: 566, 1845. — *Pterospartum sagittale* (L.) WILLK. et LANGE Prodr. Fl. Hisp. 3: 440, 1877 p.p. — *Chamaespartium sagittale* (L.) GIBBS Feddes Repert. 79: 54, 1968.

Exsikáty: Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 1235. — Fl. Hung. Exs., no 859. — MAGNIER Fl. Select. Exs., no 1640.

Polokeř, (5–)10–25(–35) cm vys., kobercovitě se rozrůstající. Kmínek \pm 5 mm v průměru, větvený, kořenující. Prýty se 3–6 internodií, šir. křídlaté; křídla až 5 mm šir., tuhá, zelená, řídce odstále chlupatá nebo lysá. Listy řídké, přisedlé, eliptické až vejčité, (7–)10–20(–23) mm dl., 2–8 mm šir., na poslední uzlině často kratší než 10 mm, po obou stranách a na okrajích řídce odstále chlupaté, později až olysálé. Hrozny květů na konci lodyh, vzpřímené, válcovité \pm nebo kulovité, stažené, (2–)3–4(–5) cm dl., 4–20 květů; květní stopky \pm 3 mm dl., hustě \pm odstále chlupaté; listen čárkovitý, 4–6 mm dl., hustě chlupatý; listence šídlovité, chlupaté. Květy žluté, (12–)13–15(–18) mm dl.; kalich 5–7(–9) mm dl., hustě přitiskle \pm až odstále chlupatý; korunní lístky (8–) 10–15 mm dl., stejně dlouhé; pavéza kupředu namířená, nazpět neohnutá, čepel šir. obvejčitá, na vrcholu vykrojená, lysá, řídce brvitá, nehet 2 mm dl.; křídla podlouhlá, lysá; člunek podlouhlý, na vrcholu tupý, na kýlu brvitý. Lusk podlouhlý, rovný, zploštělý, 14–17 mm dl., na vrcholu zašpičatělý, hustě přitiskle až \pm odstále chlupatý. Semena 2 mm dl., zploštělá, zelenohnědá, lesklá, bez strofioly. VI–VIII. Chf.

$2n = 48$ (extra fines)

Variabilita: Druh málo variabilní. Proměnlivá je především velikost listů, podmíněná stanovištěm. Rostliny s listy

úzkými byly popsány jako *f. angustifolia* ROUY et FOUC., s listy širokými jako *f. latifolia* ROUY et FOUC.

Ekologie a cenologie: V území původního rozšíření na krátkostébelných loukách, pastvinách, na lesních okrajích i světlínách, vřesovištích, na skalnatých svazích i skalních ostrozích, ve světlých acidofilních doubravách; na půdách nevápenných, suchých až čerstvě vlhkých. Těžiště výskytu v kolinním stupni, roste však až do stupně submontánního. Druhotná stanoviště u nás nelze specifikovat.

Rozšíření v ČR: Velmi roztroušeně; lokality izolované, ale výskyt na nich bývá hromadný. Některé mají víceméně zřejmý synantropní charakter (např. v parkových výsadbách), jiné, kde je zdomácněná, působí dojmem přirozeného výskytu. U nás zavlékána, zřejmě se sazenicemi stromů nebo se semeny krmných rostlin pro zvěř (např. *Lupinus polyphyllus*, *Sarothamnus scoparius*), na okraje lesů, remízků i parků. Výskyt podél železnice nebo přímo v kolejišti lze vysvětlit zavlékáním např. se sklářským pískem (Desná, nádraží). — Mapy: SKALICKÁ 1993: map. 1.

T: 6. Džbán (úpatí vrchu Džbán u Kounova), 11b. Poděb. Pol. (Sv. Mikuláš u Kačiny), 16. Znoj.-brn. pah. (Popice jz. od Znojma), 18a. Dyj.-svr. úv. (Poštorná; Valtice). — M: 22. Halštr. vrch. (Sněžná u Kraslic), 23. Smrč. (Skalná), 37m. Vyšeb. (Vyšší Brod), 39. Třeboň. pán. (rybník Naděje u Soběslavi; Komárov), 42a. Sedlč.-milev. pah. (Kosova Hora), 65. Kutnoh. pah. (Kaňk, potok Klejnarka), 70. Mor. kras (Lysá hora u Ochozu), 83. Ostr. pán. (les Borek u Bohumína). — O: 92a. Jiz. hory les. (Horní Maxov), 93a. Krk. les. (Desná).

Celkové rozšíření: Jižní Evropa (hory Pyrenejského, Apeninského a Balkánského poloostrova, izolovaně ve stf. Rumunsku), v mírném pásu Evropy od nížiny do podhůří od Francie, s. od Alp v Porýní a Podunají v Německu a Rakousku. Ostrůvkovitě rozšíření v ČR, SR a jinde ve stf. Evropě je s největší pravděpodobností druhotné. Souvislé přirozené rozšíření končí v Bavorsku, nejbliže našich hranic roste nedaleko Chamu. — Mapy: GAMS in HEGI 1964: 1195; MEUSEL et al. 1965: 230; SCHÖNFELDER Ber. Bayer. Bot. Ges. 42: map. 26, 1970; RAUSCHERT [red.] Wiss. Z. Univ. Halle 21/2: 57, 1972; KAZMIERCZAKOWA et TUMIDAJOWICZ 1981: 4; SWIES Fragm. Florist. Geobot. 17: 560, 1983.

V ý z n a m: Velmi dekorativní rostlina, vhodná zvl. do skalek a pro malé zahrádky. U nás se však pěstuje poměrně řídce.

9. *Spartium* L. — vítečník*)

Spartium LINNAEUS Sp. Pl. 708, 1753. — Syn.: *Spartianthus* LINK Enum. Hort. Berol. Alt. 2: 223, 1822.

Lit.: SPRENGER C. (1913): Der spanische Ginster. Mitt. Deutsch. Dendrol. Ges. 212–218. — GALUŠKO R.V. (1975): Morfogenez generativnych poček nekotorych introductov Sredizemnomorija. Bjull. Nikit. Bot. Sada 1: 30–34. — MAZURENKO M.T. et CHOCHRIAKOV A.P. (1977): Struktura i morfogenez kustarnikov. Moskva. — VESCOVI P. (1968): Recherches morphologiques et ontogeniques sur trois papilionacées: *Lathyrus aphaca* L., *Spartium junceum* L. et *Sarothamnus scoparius* Koch. Rev. Cytol. Biol. Vég. 31: 1–150.

*) Zpracovala A. Skalická

Metlaté keře s oblými, téměř bezlistými větvemi. Listy střídavé, bez palistů, jednoduché, záhy opadavé. Květy v koncových hroznech, žluté. Kalich s hor. pyskem až k bázi rozštěpeným, dolním se 3 drobnými zuby; pavéza nazpět ohnutá; křídla vejčitá, na vrcholu zašpičatělá, kratší než člunek; člunek vzhůru zakřivený, špičatý; tyčinky jednobratré; čnělka zakřivená, s bliznou sbíhající po čnělce, introrzní. Lusk otvírající se 2 chlopněmi, úzce podlouhlý, vícesemenný. Semena se zakrnělou strofiolou. — 1 druh rozšířený ve Středozeří od Portugalska a Španělska, pobřežím j. Evropy až do Turecka a Izraele; pobřežní zóna s. Afriky. — Entomogam.

1. *Spartium junceum* L. — vítečník sítinovitý

Spartium junceum LINNAEUS Sp. Pl. 708, 1753. — Syn.: *Spartianthus junceus* (L.) LINK Enum. Horti Berol. Alt. 2: 223, 1822. — *Cytisus junceus* (L.) VUK. Rad Jugosl. Akad. Znam. Um. 31: 103, 1875.

Exsikáty: Extra fines: BALDACCI Iter Alban., no 109. — BILLOT Fl. Gall. Germ. Exs., no 2647. — Fl. Aegea, no 37. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 2022. — Fl. Palaest. Exs., no 59. — GANDOGER Fl. Alger. Exs., no 491. — MAGNIER Fl. Select. Exs., no 806.

Keř až 5 m vys. Větve silné, lysé, tmavě zelené. Listy kopinaté, (10–)15–20(–26) mm dl., 3–8 mm šir. Květy krátce stopkaté, 20–25 mm dl., vonné. Kalich \pm 5 mm dl., lysý, žlutý; korunní lístky žluté, lysé, pouze člunek na kýlu hustě kratičce chlupatý. Lusk rovný, přitiskle chlupatý, 4–9 cm dl., asi 7 mm šir., s 9–18

semeny a tenkými přepážkami mezi nimi. Semena hnědá, lesklá. V–VI. Ff. Tox.

$2n = 48$ (extra fines)

Poznámka: Celkovým vzhledem a metlatými zelenými větvemi připomíná statné jedince janovce (*Sarothamnus scoparius*).

U nás vzácněji pěstován v zahradách a parcích jako okrasná dřevina. Roste dobře, avšak vyžaduje chráněné polohy, neboť je citlivý na mráz. Velmi dekorativní jsou velké žluté květy a zajímavé silné větve sítinovitého vzhledu. Velký keř např. v Praze v botanické zahradě Karlovy univerzity. Původní ve Středozeří.

Nepříliš hodnotné jsou kultivary, jako např. cv. Plenum s plnými květy a cv. Ochroleucum s květy bledými, až téměř bílými.

10. *Ulex* L. — hlodáš*)

Ulex LINNAEUS Sp. Pl. 241, 1753.

Lit.: ROTHMALER W. (1941): Revision der Genisteen. I. Monographien der Gattungen um *Ulex*. Bot. Jb. 72: 69–116. — KOBYLKA B. (1977): Nebojte se hlodášů! Živa 25: 211–212.

Hustě větvené keře s četnými trny, vzniklými přeměnou větvíček a listů. Větvičky zelené, asimilující. Listy bez palistů, jednoduché, pouze na klíčících rostlinkách 3četné, ztrnovatělé nebo v podobě šupin. Květy jednotlivé nebo po 2, žluté. Kalich vytrvalý, korunovitě zbarvený, hluboce rozeklaný ve 2 pysky; koruna \pm zděli kalicha; tyčinky jednobratré; blizna terminální. Lusk krátký. Semena se strofiolou. — Asi 9 druhů rozšířených v z. Středozeří a v atlantské části z. Evropy, na sever po Nizozemí a Velkou Británii. — Entomogam.

1. *Ulex europaeus* L. — hlodáš evropský

Ulex europaeus LINNAEUS Sp. Pl. 241, 1753. — Syn.: *U. grandiflorus* POURRET Mém. Acad. Sci. Toulouse 3: 333, 1788. — *U. compositus* MOENCH Meth. Pl. 289, 1794. — *U. floridus* SALISB. Prodr. Stirp. 329, 1796.

Exsikáty: Extra fines: SCHULTZ Herb. Norm., no 2148. — HIERONYMUS et PAX Herb. Cecid., no 96. — WILLKOMM Iter Hisp. Sec., no 33. — REICHENBACH Fl. Germ. Exs., no 653.

Keř 1–2(–3) m vys., s mohutným kořenovým systémem a častými kořenovými výmladky. Větve zřetelně podélně žebernaté, hustě odstále chlupaté, tmavě zelené; kolce na průřezu okrouhlé, hluboce brázdité, 1–7 cm dl., chlupaté, s voskově nažloutlou ostrou špičkou; na kolcích ještě kolce 2., případně 3. řádu. Listy jednoduché, ztrnovatělé, čárkovitě trojúhelníkovité, na příčném

řezu v podobě rozevřeného písmene V. Květní stopky se 2 listenci, hustě chlupaté; listence vejčité, na vrcholu zašpičatělé, hustě chlupaté. Květy asi 2 cm dl., vonné; kalich žlutozelený, hustě porostlý tmavě hnědými až černými chlupy; koruna žlutá; pavéza okrouhlá, na vrcholu vykrojená, lysá; křídla kratší nežli člunek, lysá; člunek tupý, na kýlu hustě bělochlupatý. Lusk 1,5–2,0 cm dl., v kalichu téměř uzavřený, hustě rezavě hnědě chlupatý, zpravidla se 2(–4) semeny. Semena hnědá, lesklá. IV–V. Ff. Tox.

$2n = 96$ (extra fines)

U nás pěstovaný jako okrasná dřevina v parcích a zahradách, v současné době vzácněji; pravidelně v botanických zahradách a arboretech.

*) Zpracovala A. Skalická